Základní škola a Mateřská škola České Libchavy,
okres Ústí nad Orlicí , 561 14 České Libchavy

465 582 116 ,mob.739 714 967 e-mail: reditelnazscl@seznam.cz IČ: 75015145

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Příloha č. 6

Program proti šikanování vychází z Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j. 24 246/2008-6 a je součástí školního Minimálního preventivního programu. Je vypracován v souladu s platným zněním Školního řádu.

I. Cíl programu

Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí a co nejdřív odhalit a účinně řešit šikanování.

Základem prevence šikanování a násilí je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky a mezi žáky a učiteli, a to zejména:

- podpora solidarity a tolerance

-podpora vědomí sounáležitosti

-vytváření podmínek pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy

-rozvoj spolupráce mezi dětmi a jejich vzájemného respektu

- rozvíjení jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince

II. Odpovědnost školy:

V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb. (školského zákona) má škola jednoznačnou odpovědnost za žáky, je povinna zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů)

_ vydírání (§ 235),

_ omezování osobní svobody (§ 213),

_ útisku (§ 237),

_ ublížení na zdraví (§ 221-224),

_ loupeže (§ 234),

_ násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a),

_ poškozování cizí věci (§ 257),

_ znásilnění (§ 241),

_ kuplířství (§ 204) apod.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§168, 167 trestního zákona).

Odpovědnost za plnění programu

- na tvorbě i realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci

- koordinace programu je v kompetenci ŠMP

- za realizaci a hodnocení je odpovědná ředitelka školy

1. Výchovný poradce

Výchovná poradkyně úzce spolupracuje s metodikem prevence, v případě odhalení šikanování navrhuje opatření, svolání výchovné komise, vede individuální konzultace s dětmi, s rodiči, informuje o možnostech odborné péče a další pomoci (adresář sociálních služeb, linku bezpečí, apod.). Jedná se sociálním odborem. Konzultuje problémy s odbornými pracovišti – SPC,PPP.

2. Metodik prevence

Metodik prevence spoluvytváří Program proti šikanování, podílí se na jeho realizaci. Komunikuje s učiteli v oblasti primární prevence, v případě vniklého problému dává podněty k možné nápravě. Spolupracuje se specializovanými institucemi a organizacemi, zejména s metodikem prevence v PPP. Předává informace týkající se diagnostiky a řešení šikany. Zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.

3. Pedagogové

Věnují se v rámci výuky rozvoji kompetencí žáků v oblasti sociálních dovedností, učí podle principů a metod v rámci koncepce školy. Třídní učitelé se podílí se na odhalování šikany a vyšetřování počáteční šikany. Třídní učitel je v kontaktu s rodiči žáků své třídy prostřednictvím třídních schůzek, osobních setkání a dalších možností komunikace. Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky a studenty k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka. Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům ovlivňují chování žáků.

4. Ředitelka školy

Sleduje problémy v kontextu celé školy a dělá personální a organizační opatření ke zlepšení vzájemného soužití ve škole. Svolává v případě potřeby výchovnou komisi za účasti rodičů, pedagogů, pracovníků orgánů péče o dítě, psychologů apod. Je odpovědný za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Vychází přitom z komplexního pojetí preventivní strategie, která je ve smyslu Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 20 006/2007-51součástí Minimálního preventivního programu školy. Zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v akreditovaných kurzech k problematice šikanování. Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, podle potřeby při přecházení žáků mezi budovami školy, do zařízení školního stravování a do školní družiny. Především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet. Zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní (školní) kolektiv. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.

III. Charakteristika šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti. Škola má povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

Šikana je každé chování, které splňuje tyto znaky:

· je cílené vůči jedinci nebo skupině

· je obvykle opakované, často dlouhodobé

· jeho záměrem je oběti ohrozit, ponížit či zastrašit

· oběť se mu neumí bránit a dlouhodobě trpí

Šikana není:

- jednorázová rvačka, nevhodný vtip či konflikt

- vyčlenění dítěte z kolektivu, pokud není motivováno snahou ublížit či pobavit se na jeho

úkor

III. 1 Projevy šikanování

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

· Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana,

děje se pomocí ICT technologií).

· Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).

· Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní

příkazy apod.).

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech nabýt i rysy organizovaného zločinu.

Příklady přímých znaků šikany:

· soustavné posměšné poznámky, nadávky, hrubé žerty, hanlivá přezdívka na adresu

určitého žáka, pokud to tento žák těžko snáší a trpí tím

· jednostranné vyžadování věcných či peněžních darů

· jeden žák vystupuje vůči druhému v roli „sluhy“ či „otroka“

· často opakované pošťuchování, strkání, údery, poškozování věcí, které žák neoplácí

· na žáka je vyvíjen nátlak k vykonávání nemorálních až trestných činů

Příklady nepřímých znaků šikany:

· (potenciálně šikanovaný) žák se o přestávkách zdržuje stranou od ostatních, nemá kamarády

· přestávky tráví v bezpečné blízkosti učitelů nebo mimo třídu. Vymýšlí si záminky, aby nemusel být ve třídě

· jeho prospěch se nevysvětlitelně zhoršuje, nesoustředí se na učení

· má často poškozené nebo rozházené věci, často se mu „záhadně“ ztrácí, ve třídě, v šatně…

· při týmových sportech bývá volen mezi posledními

· působí smutně, stísněně, často chybí z nejasných důvodů, nevolnost, bolení hlavy…

· má-li promluvit před třídou, je nejistý a ustrašený

III. 2 Stádia šikanování

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod.

Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šiřitelé „viru" začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejníže, tedy ti „slabí".

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem" přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování". Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře" a „otroky". Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

(Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.)

IV. Krizový plán

V případě, že k šikanování ve škole dojde, jsou rozpracovány dva typy scénářů:

1. První zahrnuje situace, kdy škola zvládne situaci řešit vlastními silami. Do této skupiny patří postupy pro počáteční stádia šikanování a rámcový třídní program pro řešení zárodečného stádia šikanování.

2. Druhý zahrnuje situace, kdy škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a policií. Sem patří řešení případů pokročilé a nestandardní šikany, např. výbuchu skupinového násilí vůči oběti. S krizovým plánem jsou vždy na začátku školního roku prokazatelně seznámeni žáci a jejich zákonní zástupci.

IV.1 Postup vyšetřování v případě, že jde o počáteční stádia šikanování

– škola vyřeší situaci vlastními silami

a) Pedagogický pracovník, který má podezření na šikanování, bude postupovat podle následujících pravidel:

1. Konfrontuje svá pozorování s dalšími kolegy.

2. Co nejdříve oznámí své podezření vedení školy, výchovnému poradci, ŠMP a konzultuje další postup.

3. V soukromí vyslechne spolu s ŠMP více nezaujatých svědků, popřípadě konfrontuje svědky mezi sebou.

Zaměří se hlavně na následující otázky:

- Kdo je obětí, popřípadě kolik obětí je?
- Kdo je agresorem, kolik agresorů je? Kdo z nich je iniciátor, kdo aktivní účastník šikanování a kdo je obětí i agresorem?
- Co, kdy, kde, a jak dělali agresoři obětem?
- K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?
- Jak dlouho šikana trvá?

4. Ve spolupráci se ŠMP se spojí s rodiči případné oběti, konzultuje s nimi výskyt nepřímých

znaků šikany. Požádá je o pomoc a spolupráci.

5. Vyslechne spolu se ŠMP oběť – **citlivě, diskrétně, zaručí bezpečí a důvěrnost informací**. **Upozorní, že nebude problém řešit před celou třídou!**

6. Zajistí ochranu oběti šikany.

7. Vyslechne se ŠMP agresory, případně konfrontuje agresory mezi sebou. Snaží se najít nejslabší článek, dovést je k přiznání či vzájemnému obviňování.

8. Požádá vedení školy o svolání výchovné komise (vedení školy, výchovný poradce, TU, ŠMP), která na základě shromážděných informací posoudí, zde se jedná o šikanu a jaký je stupeň její závažnosti, navrhne další postup vůči obětem i agresorům i třídě jako celku.

9. Seznámí rodiče agresora (pokud je nezletilý) se situací, sdělí jim navrhovaná opatření a požádá je o spolupráci. Pokud odmítají, zváží oznámení na Policii ČR a orgánům sociálně právní ochrany dítěte.

10. Seznámí rodiče oběti se situací, domluví se na opatřeních k nápravě vzniklé situace.

11. Vysvětlí nebezpečí a důsledky šikany ve třídě, oznámí potrestání viníků. Třídu nadále pozorně sleduje a konzultuje postup se ŠMP.

b) V případě, že šikanování oznámí rodiče, pracuje TU nebo ŠMP obdobně podle výše uvedených pravidel. Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy, ŠMP, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací.

IV.2 Postup vyšetřování v případě, že jde o projev pokročilé a nestandardní šikany – škola požádá o pomoc odborníky zvenku

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitelka školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR. Dále ředitelka školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, ředitelka školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy s dalšími institucemi a orgány.

Zejména:

1. v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry;

2. v resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie;

3. v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální

prevence;

4. případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

V. Následná výchovná opatření

1. Dále pracovat s agresorem

- Jeho náhled na vlastní chování
- Motivy jednání
- Rodinné prostředí
- V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů

2. Potrestání agresorů:

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy (podle míry a závažnosti provinění) stanoveno školním řádem
- Snížení známky z chování stanoveno školním řádem
- Převedení do jiné třídy, popř. jiné školy (na základě domluvy a souhlasu se zákonnými zástupci žáka)

3. Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s těmi, kteří přihlíželi, ale nezasáhli.

4. V mimořádných případech lze užít další opatření:

- Ředitelka školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP.
- Ředitelka školy doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu.
- Ředitelka školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

VI. Aktivity školy v prevenci proti šikaně

- Projekty zaměřené na prevenci nežádoucích jevů (Stop závislosti!!)
- Prostřednictvím práce třídních vyučujících s kolektivy tříd (třídnické hodiny, třídnické schůzky s rodiči)
- Prostřednictvím školní výuky ve všech předmětech výsadní postavení mají hodiny Výchovy ke zdraví a občanské výchovy
- Prostřednictvím projektových dnů
- Projektový den Stop závislosti
- Zájmové kroužky

Ve všech těchto aktivitách je u žáků podporována solidarita a tolerance, rozvoj pozitivních mezilidských vztahů, vzájemný respekt, dodržování zásad slušného chování, důraz na právní odpovědnosti jedince, uplatňování pomoci a spolupráce mezi žáky a jsou vytvářeny podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit.

Prevence ve třídnických hodinách

Třídní učitelé se zaměřují na činnosti posilující budování pozitivních vztahů mezi žáky navzájem a mezi učiteli a žáky. Provádějí různé diagnostické metody formou dotazníků a vyhodnocují je. Žáci jsou seznamováni s následujícími tématy a jsou u nich budovány a rozvíjeny tyto sociální dovednosti:

- Co je a co není šikana
- Co je a co není žalování
- Jakým vhodným způsobem se zastat oběti a vyhledat pomoc
- Znají svého metodika prevence a výchovného poradce, vědí, kde ho mohou vyhledat
- Vědí, že neohlášení nevhodného chování nějakého jedince vůči oběti je porušení pravidel

Prevence ve výuce

Všichni učitelé vnímají nutnost vytvoření bezpečného prostředí. Podle možnosti svého předmětu zařazují prvky o bezpečném chování, rozvoj pozitivních vztahů do svých předmětů.

- Umožňují rozvoj vzájemné spolupráce.
- Umožňují práci žáků ve skupinách, v komunikujícím kruhu.
- Vytvářejí spolu se žáky pravidla chování ve třídním kolektivu.
- Snaží se vyhýbat technikám a metodám, které vytvářejí napětí mezi žáky např. ironizování, zesměšňování, nenaplněné hrozby (když nepřestaneš vyrušovat, dám ti poznámku apod.), vytváření stresového prostředí, nehlášené písemné práce apod.
- Pilířem prevence jsou především výchova ke zdraví, výchova k občanství, rodinná výchova, občanská výchova, tělesná výchova, výtvarná výchova, český jazyk, dějepis atd.

Prevence ve školním životě mimo vyučovací hodiny

- Jedná se o prevenci během přestávek:
- Zvýšené a důsledné dozory na rizikových místech (záchody, chodby, školní jídelna..)
- Posílené dozory na mimoškolních akcích
- V případě velkého rizika spolupracovat s policií

Program byl projednán pedagogickou radou dne

Nabývá účinnosti od

metodik prevence

ředitelka školy